

“พระมหาสมณวินิจฉัย”

ยอชชาย ชุติกาโม

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ หลักสูตรรัฐศาสตร์
โรงเรียนกฎหมายและการเมือง มหาวิทยาลัยสวนดุสิต

Yodchai Chutikamo*

School of Law Politics, Suand Dusit University

ชื่อหนังสือ พระมหาสมณวินิจฉัย
ผู้แต่ง สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส
จำนวน 340 หน้า
ผู้พิมพ์ มหามกุฏราชวิทยาลัย
ภาษา ไทย

“พระมหาสมณวินิจฉัย” เป็นหนังสือที่รวบรวมคำอธิบาย คำวินิจฉัยเกี่ยวกับข้อปฏิบัติของคณะสงฆ์ โดยสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส ที่ในช่วงระยะเวลาดังกล่าวนั้น สังคมไทยได้พ้นจากความเป็นสังคมจาริต และก้าวเข้าสู่ความเป็นสังคมรัฐชาติสมัยใหม่ มีการปฏิรูปประเทศ

ในทุกด้านเพื่อยกฐานะให้เป็นที่ยอมรับของนานาชาติอารยประเทศ การปฏิรูปประเทศในเวลานั้น คือ การสร้างรัฐชาติสมัยใหม่ที่รวมศูนย์กลางอำนาจไว้ที่ส่วนกลางอย่างเป็นระบบ การรวมอำนาจเข้าสู่ส่วนกลางอย่างเป็นระบบของรัฐไทยสมัยใหม่นั้น ได้มีส่วนเกี่ยวข้องกับกิจการของพุทธศาสนาอย่างมีนัยยะสำคัญ คณะสงฆ์ถือว่าเป็นผู้ที่อยู่ใกล้ชิดกับราษฎรในพื้นที่ต่าง ๆ มากที่สุด อีกทั้งยังเป็นผู้ที่ราษฎรให้ความเคารพเชื่อถือ ดังนั้นรัฐบาลจึงต้องมีการประสานงานกับคณะสงฆ์ในการบังคับใช้กฎหมายบ้านเมืองบางประการที่มีความเกี่ยวข้องกับกิจการของคณะสงฆ์ ซึ่งผู้ที่อ่านหนังสือ “พระมหาสมณวินิจฉัย” จะเห็นได้ถึงพระปรีชาของสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส ที่ทรงจัดการบริหารงานฝ่ายศาสนจักรให้สอดคล้องกับฝ่ายอาณาจักรได้อย่างกลมกลืน ทำให้คณะสงฆ์รักษาไว้ซึ่งความถูกต้องตามพระวินัยอย่างเคร่งครัด และปฏิบัติตรงกับกฎหมายบ้านเมือง หนังสือเล่มนี้จึงเป็นหนังสือที่ผู้ศึกษาทางรัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ ควรนำมาศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ที่สนใจในเรื่องการเมืองการปกครองไทยในช่วงเปลี่ยนผ่านจากสังคมจาริต มาสู่สังคมสมัยใหม่ ที่จะได้เห็นถึงการปรับตัวของคณะสงฆ์ในการสร้างมาตรฐาน กฎระเบียบ การปกครองสงฆ์ รวมทั้งการประกอบพิธีการทางพุทธศาสนาให้เข้ากับรัฐสมัยใหม่โดยรักษาไว้ซึ่งพระวินัย ที่ประสานสอดคล้องกับการรวมศูนย์อำนาจของรัฐสมัยใหม่ ที่มีการเน้นความเป็นรัฐชาติความเป็นไทย

* ผู้ช่วยศาสตราจารย์ยอชชาย ชุติกาโม (Corresponding Author)
e-mail: nathee_123@yahoo.com

สาระสำคัญประการหนึ่งที่ปรากฏอยู่ในหนังสือเล่มนี้ คือ การสะท้อนถึงความเปลี่ยนแปลงของสังคมที่สยามเข้าสู่การปฏิรูปประเทศไปสู่การสร้างรัฐชาติ การสร้างความเป็นสมัยใหม่ของสังคมไทยที่เกิดขึ้นอย่างชัดเจนหลังการทำสนธิสัญญาเบาว์ริง ทำให้เกิดการปฏิรูปบ้านเมืองในทุกด้าน รวมทั้งการปกครองคณะสงฆ์ ที่ฝ่ายอาณาจักรเห็นความจำเป็นที่จะต้องจัดการปกครองคณะสงฆ์ให้มีความทันสมัย และตอบสนองต่อการสร้างรัฐชาติและความเป็นไทยที่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน จึงนำมาสู่การตราพระราชบัญญัติลักษณะปกครองคณะสงฆ์ ร.ศ. 121 (พ.ศ. 2445) มีการจัดตั้งมหาเถรสมาคมเป็นองค์กรสูงสุดในการปกครองคณะสงฆ์ และให้มีเจ้าคณะปกครองลดหลั่นลงไปตั้งแต่ระดับมณฑลไปจนถึงเจ้าคณะแขวง ทำให้เกิดการสร้างมาตรฐานในการปกครองคณะสงฆ์ การศึกษาของคณะสงฆ์ ให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน ซึ่งสมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส ในฐานะที่ทรงเป็นพระเถระชั้นผู้ใหญ่ของบ้านเมือง ได้ทรงรับผิดชอบในการจัดการปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย ถูกต้องทั้งตามหลักพระธรรมวินัย และตอบสนองต่อการสร้างรัฐชาติ และการสร้างความทันสมัยของบ้านเมือง ทั้งนี้ ตลอดระยะเวลาสี่สิบกว่าปีหลังจากการตรากฎหมายลักษณะปกครองคณะสงฆ์ตราฉบับสิ้นพระชนม์ใน พ.ศ. 2464 ทรงออกตรวจตรากิจการคณะสงฆ์ทั้งในกรุงและหัวเมืองใกล้เคียง ทั้งยังทรงวางระเบียบ ข้อปฏิบัติ รวมทั้งการอธิบายข้อวินิจฉัยต่าง ๆ เกี่ยวกับการปกครองของคณะสงฆ์ไว้เป็นอันมาก

นอกจากนี้ในหนังสือ “พระมหาสมณวินิจฉัย” ผู้อ่านยังได้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงของสภาพสังคมไทยวิถีชีวิตของราษฎรและคณะสงฆ์ ผ่านเรื่องราวต่าง ๆ ที่นำเสนอถวายรายงานให้สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส ทรงวินิจฉัย ทั้งจากในกรุงนอกกรุง และหัวเมืองห่างไกล ซึ่งเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการทำเข้าใจถึงการปกครอง และลักษณะทางสังคมวิทยาของเมืองและชนบทในภูมิภาคต่าง ๆ ในเวลานั้นด้วยเช่นกัน

ผู้เขียน

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ยอดชาย ชูติกาโม

โรงเรียนกฎหมายและการเมือง มหาวิทยาลัยสวนดุสิต

อาคารเฉลิมพระเกียรติ 50 พรรษา มหาวิชราลงกรณ์

เลขที่ 145/9 ถนนสุขุมวิท เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร 10300

e-mail: nathee_123@yahoo.com